

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

НАУКОВІ ПРАЦІ

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Том 34

Кам'янець-Подільський
2021

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія KB № 24667–14607 ПР від 16.10.2020 р.

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка (протокол № 15 від 28 грудня 2021 р.)

Видання індексується наукометричними базами: **Index Copernicus, OUCI, Google Scholar**

Рецензенти:

В. Даниленко – доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України (м. Київ);

О. Пригарін – доктор історичних наук, професор (м. Одеса)

Редакційна колегія тому:

В. Магась, доктор історичних наук, доцент (*головний редактор*); **В. Смолій**, академік НАН України, доктор історичних наук, професор; **Л. Баженів**, доктор історичних наук, професор; **І. Боровець**, кандидат історичних наук, доцент; **Д. Ващук**, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; **А. Глушковецький**, кандидат історичних наук, доцент; **О. Головка**, доктор історичних наук, професор; **М. Гутька**, доктор філософії (м. Ружомберок, Словаччина); **В. Дубінський**, кандидат історичних наук, доцент (*заступник відповідального редактора*); **О. Дяченко**, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; **О. Завальнюк**, доктор історичних наук, професор; **М. Кметь**, доктор філософії, доцент (м. Банська Бистриця, Словаччина); **І. Коляда**, доктор історичних наук, професор; **О. Комарницький**, доктор історичних наук, професор (*відповідальний секретар*); **С. Копилов**, доктор історичних наук, професор (*заступник відповідального редактора*); **М. Кругляк**, кандидат історичних наук, доцент; **Д. Кудінов**, доктор історичних наук, професор; **В. Лозовий**, доктор історичних наук, професор; **О. Мельничук**, доктор історичних наук, професор; **В. Михайловський**, доктор історичних наук, професор; **П. Олексак**, доктор філософії, доцент (м. Ружомберок, Словаччина); **Р. Петраускас**, доктор історичних наук, професор (м. Вільнюс, Литовська Республіка); **О. Рябенко**, доктор історичних наук, професор; **І. Собков'як-Табака**, доктор габілітований, професор (м. Познань, Республіка Польща); **В. Степанков**, доктор історичних наук, професор (*відповідальний редактор*); **О. Федьков**, доктор історичних наук, доцент; **А. Філінюк**, доктор історичних наук, професор.

Н16 Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. Т. 34. 292 с.

Адреса редакційної колегії: історичний факультет, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, вул. Татарська, 14, м. Кам'янець-Подільський, 32300

Наказом Міністерства освіти і науки України збірник включено до КАТЕГОРІЇ «Б» переліку наукових фахових видань України у галузі «ІСТОРИЧНІ НАУКИ» (Наказ МОН України № 409 від 17.03.2020 р.).

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційній сторінці видання: <http://sp-history.kpnu.edu.ua/uk/>

© Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University

SCIENTIFIC PAPERS

**OF THE KAMIANETS-PODILSKYI
NATIONAL IVAN OHIIENKO UNIVERSITY**

HISTORY

Volume 34

Kamianets-Podilskyi
2021

The publication is indexed by scientometric databases: **Index Copernicus**,
OUCI, **Google Scholar**

Reviewers:

V. Danylenko – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member
of NAS of Ukraine (Kyiv);

O. Prigarin – Doctor of Historical Sciences, Professor (Odessa)

Editorial college:

V. Mahas, Doctor of Historical Sciences, Associate Professor (*Editor in Chief*); **V. Smoliy**,
academician NAS of Ukraine, Doctor of Historical Sciences, Professor; **L. Bazhenov**,
Doctor of Historical Sciences, Professor; **I. Borovets**, Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor; **D. Vashchuk**, Candidate of Historical Sciences, Senior Research Fellow;
A. Hlushkovetskyi, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor; **O. Holovko**,
Doctor of Historical Sciences, Professor; **M. Hutka**, Doctor of Philosophy (Ruzomberok,
Slovakia); **V. Dubinskyi**, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (*depu-
ty editor-in-chief*); **A. Diachenko**, Candidate of Historical Sciences, Research Fellow;
O. Zavalniuk, Doctor of Historical Sciences, Professor; **M. Kmet**, Doctor of Philosophy,
Associate Professor (Banska Bystrica, Slovakia); **I. Koliada**, Doctor of Historical Sciences,
Professor; **O. Komarnitskyi**, Doctor of Historical Sciences, Professor (*assistant editor*);
S. Kopylov, Doctor of Historical Sciences, Professor (*deputy editor-in-chief*); **M. Krugliak**,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor; **D. Kudinov**, Doctor of Historical
Sciences, Professor; **V. Lozovyi**, Doctor of Historical Sciences, Professor; **O. Melny-
chuk**, Doctor of Historical Sciences, Professor; **V. Mykhaylovskiy**, Doctor of Historical
Sciences, Professor; **P. Olexak**, Doctor of Philosophy, Associate Professor (Ruzomberok,
Slovakia); **R. Petrauskas**, Doctor of Historical Sciences, Professor (Vilnius, Lithuania);
O. Ryabchenko, Doctor of Historical Sciences, Professor; **I. Sobkoviak-Tabaka**, Dr hab,
Professor (Poznan, Poland); **V. Stepankov**, Doctor of Historical Sciences, Professor (*edi-
tor-in-chief*); **O. Fedkov**, Doctor of Historical Sciences, Associate Professor; **A. Filinyuk**,
Doctor of Historical Sciences, Professor.

Scientific Papers of the Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University.

History. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University,
2021. Vol. 34. 292 p.

Address of editorial board: *The Faculty of History, Kamianets-Podilskyi National
Ivan Ohienko University, 14, Tatars'ka Street, Kamianets-Podilskyi, 32300*

Web-site: <http://sp-history.kpnu.edu.ua/uk/>

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРІЇ, ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДжЕРЕЛОЗНАВСТВО

Михайло Бойко. ДЕНАЦИФІКАЦІЯ НІМЕЧЧИНИ В НІМЕЦЬКОМУ ІСТОРІОГРАФІЧНОМУ ТА СУСПІЛЬНОМУ ДИСКУРСІ (1945-2021 pp.) ...	9
Назар Громяк. РАДЯНСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА 1950–1960-х pp. У БАЧЕННІ ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДНИКІВ.....	28
Лілія Іваневич. VARIETIES OF SEWN AND PRINTED JEWELERY IN THE DECOR OF THE TRADITIONAL DRESS OF UKRAINIANS OF PODILLIA IN THE SECOND HALF OF THE XIX – EARLY XX CENTURY	40
Олена Ходченко, Наталія Венгер. ДІЯЛЬНІСТЬ «СОЮЗУ НАЩАДКІВ ГОЛАНДСЬКИХ ВИХІДЦІВ» КРІЗЬ ПРИЗМУ ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ (1922-1927 pp.)	65
Вадим Попович. ОБРАЗ ХАРКОВА НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МІСТА У 60-80-х pp. XX ст.	79

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Микола Буланій. ДВОРЯНИ З КОНВЕРТОВАНИХ ЄВРЕЇВ: ПОХОДЖЕННЯ ТА УЧАСТЬ У ВЕЛИКИХ РЕФОРМАХ.....	90
Сергій Тимофійко. НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ НА ЖЕНЕВСЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ СОЦІАЛІСТИЧНИХ ПАРТІЙ РОСІЇ (2-8 КВІТНЯ 1905 p.): ДИСКУСІЇ ТА РІШЕННЯ	103
Мирослав Ігнатоля. БОМБАРДУВАННЯ АЕРОДРОМУ СПІШСЬКОЇ НОВОЇ ВЕСІ ЯК ПОЧАТОК «МАЛОЇ ВІЙНИ»	113
Ігор Шніцер. РАДЯНСЬКИЙ СОЮЗ І СЛОВАЦЬКЕ ПИТАННЯ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	123
Віктор Смирнов. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРАЛІМПІЙСЬКОГО СПОРТУ (XX – початок XXI ст.)	136

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Валерій Степанков, Віталій Степанков. РОЛЬ ХОТИНСЬКОЇ КАМПАНІЇ 1621 РОКУ У ТРАНСФОРМАЦІЇ КОЗАЦЬКОЇ СТАРШИНИ В УКРАЇНСЬКУ ПОЛІТИЧНУ ПРОТОЕЛІТУ (1621-1638 pp.)	150
--	-----

Анатолій Філінюк ПРАВОБЕРЕЖНА УКРАЇНА В ПОЛІТИЦІ РОСІЇ ТА АВСТРІЇ ЩОДО РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НАПРИКІНЦІ XVIII ст.	181
Сергій Кушнар'ов . МІСЬКІ КЛАДОВИЩА ХАРКОВА У XVIII – НА ПОЧАТКУ XX ст.: МІЖ ТРАДИЦІЄЮ ТА ІННОВАЦІЯМИ	199
Олена Коломoeць, Юрій Коломoeць . ЕВОЛЮЦІЯ ВЗАЄМИН МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА ТА РОСІЙСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ЕМІГРАЦІЇ В ШВЕЙЦАРІЇ НАПРИКІНЦІ 1870-х – на ПОЧАТКУ 1880-х років	209
Володимир Адамовський . АРХІВИ УКРАЇНСЬКИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ МІСІЙ УНР ТА НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ.....	220
Ольга Зубко . СТРАТЕГІЇ ПОВСЯКДЕННОГО ВИЖИВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ У МІЖВОЄННІЙ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ (1918-1939 pp.).....	234
Артур Михайлик . УНІВЕРСАЛЬНЕ І НАЦІОНАЛЬНЕ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ-НОВАТОРІВ У 20–30-х РОКАХ XX ст....	242
Наталя Буглай, Владислава Піскіжова . ФЕДЕРАЦІЯ ГРЕЦЬКИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ	259

РЕЦЕНЗІЇ

Олександр Комарніцький . УКРАЇНА Й УКРАЇНЦІ В ПОСТІМПЕРСЬКУ ДОБУ (1917-1939) / НАН УКРАЇНА, ІН-Т ІСТОРІЇ УКРАЇНИ. КИЇВ: АКАДЕМПЕРІОДИКА, 2021. 620 с., 124 с. іл. – (УКРАЇНА. НАРИСИ ІСТОРІЇ)	275
Юрій Хоптяр . БАЖЕНОВА С. Е. БАЖЕНОВ Л. В., ОЛПЕР С. І. НА ПОГРАНИЧЧІ КУЛЬТУР. КУЛЬТУРНЕ І ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ У XIX – НА ПОЧАТКУ XX ст.: МОНОГРАФІЯ. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ: ВИДАВЕЦЬ ПП ЗВОЛЕЙКО Д.Г., 2020. 456 с.....	281
Олександр Завальнюк . ТРІПАК М. М., КОМАРНІЦЬКИЙ О. Б., СКРИПНИК А. Ю., КОМАРНІЦЬКА Л. М., БОРОВИСЮК Т. В. ВІХИ ЗРОСТАННЯ: ТЕХНІКУМ-ІНТЕРНАТ, КОЛЕДЖ, ІНСТИТУТ (1971-2021 pp.): МОНОГРАФІЯ / ЗА ЗАГ. РЕД. О. Б. КОМАРНІЦЬКОГО. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ: ВПЦ ЗАХІДНОУКР. НАЦ. УН-ТУ «ЕКОНОМІЧНА ДУМКА», 2021. 464 с.....	287

CONTENTS

METHODOLOGY OF HISTORY, HISTORIOGRAPHY AND SOURCING

Mykhailo Boiko. DENAZIFICATION OF GERMANY IN GERMAN HISTORIOGRAPHICAL AND SOCIAL DISCOURSE (1945–2021).....	9
Nazar Hromiak. SOVIET HISTORICAL SCIENCE OF THE 1950–1960s IN THE VISION OF FOREIGN RESEARCHERS.....	28
Lilia Ivanevych. VARIETIES OF SEWN AND PRINTED JEWELERY IN THE DECOR OF THE TRADITIONAL DRESS OF UKRAINIANS OF PODILLIA IN THE SECOND HALF OF THE XIX – EARLY XX CENTURY.....	40
Olena Khodchenko, Natalia Venger. THE ACTIVITY OF THE “UNION OF THE DESCENDANTS OF THE DUTCH” THROUGH THE PRISM OF OFFICIAL DOCUMENTS (1922-1927)	65
Vadym Popovych. THE IMAGE OF KHARKIV ON THE PAGES OF NEWSPAPERS OF THE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE CITY IN THE '60 – 80s OF THE XX CENTURY	79

WORLD HISTORY

Mykola Bulanyi. NOBLES FROM CONVERTED JEWS: ORIGIN AND PARTICIPATION IN GREAT REFORMS	90
Serhii Tymofiyko. THE NATIONAL QUESTION AT THE GENEVA CONFERENCE OF THE SOCIALIST PARTIES OF RUSSIA (APRIL 2-8, 1905): DISCUSSIONS AND DECISIONS	103
Miroslav Ihnatolja. THE BOMBING OF THE SPIŠSKÁ NOVÁ VES AIRFIELD AS THE BEGINNING OF THE “LITTLE WAR”	113
Ihor Shnitser. THE SOVIET UNION AND THE SLOVAK QUESTION DURING THE SECOND WORLD WAR.....	123
Viktor Smirnov. HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN PARALYMPIC SPORTS (XX – EARLY XXI CENTURY).....	136

HISTORY OF UKRAINE

Valeriy Stepankov, Vitaliy Stepankov. THE ROLE OF THE KHOTYN CAMPAIGN OF 1621 IN THE TRANSFORMATION OF A COSSACK OFFICER INTO THE UKRAINIAN POLITICAL PROTOELITE (1621–1638).....	150
Anatoly Filinyuk. RIGHT-BANK UKRAINE IN THE POLITICS OF RUSSIA AND AUSTRIA ON THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH AT THE END OF THE EIGHTEENTH CENTURY	181

Serhii Kushnariov. KHARKIV CITY CEMETERIES IN THE XVIII – EARLY XX CENTURIES: BETWEEN TRADITION AND INNOVATION.....	199
Olena Kolomoiets, Yurii Kolomoiets. THE EVOLUTION OF THE RELATIONS BETWEEN MYKHAILO DRAHOMANOV AND RUSSIAN REVOLUTIONARY EMIGRATION IN SWITZERLAND IN THE LATE 1870s – EARLY 1880s	209
Volodymyr Adamovsky. THE ARCHIVES OF UKRAINIAN DIPLOMATIC MISSIONS OF THE UPR AND NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN EUROPEAN COUNTRIES.....	220
Olha Zubko. STRATEGIES OF EVERYDAY SURVIVAL OF UKRAINIAN EMIGRATION IN THE INTERWAR CZECHOSLOVAK REPUBLIC (1918-1939)	234
Arthur Mykhailuk. THE UNIVERSAL AND NATIONAL IN THE WORKS OF UKRAINIAN INNOVATOR ARTISTS IN THE 20 – 30's OF THE TWENTIETH CENTURY	242
Natalia Buhlai, Vladyslava Piskizhova. THE FEDERATION OF GREEK COMMUNITIES OF UKRAINE: HISTORY OF FORMATION AND ACTIVITY	259

REVIEWS

Oleksandr Komarnitsky. UKRAINE AND UKRAINIANS IN THE POST-EMPIRE ERA (1917-1939) / NAS OF UKRAINE, INSTITUTE OF HISTORY OF UKRAINE. KYIV: ACADEMPERIODICS, 2021. 620 p., 124 p. il. – (UKRAINE. ESSAYS ON HISTORY).....	275
Yuri Hoptiar. BAZHENOVA S.E. BAZHENOV L.V., OLIPER S.I. ON THE BORDER OF CULTURES. CULTURAL AND SOCIAL AND POLITICAL LIFE OF THE POLISH POPULATION OF RIGHT-BANK UKRAINE IN THE XIX – EARLY XX CENTURY: MONOGRAPH. KAMIANETS-PODILSKYI: PUBLISHER PP ZVOLEYKO D.H., 2020. 456 p.	281
Oleksandr Zavalnyuk. TRIPAK M.M., KOMARNITSKY O.B., SKRYPNYK A.Y., KOMARNITSKA L.M., BOROVYSYUK T.V. STAGES OF DEVELOPMENT: TECHNICAL BOARDING SCHOOL, COLLEGE, INSTITUTE (1971-2021): MONOGRAPH / UNDER THE EDITOR OF O.B. KOMARNITSKY, KAMIANETS-PODILSKYI: PUBLISHING AND PRINTING CENTER OF WESTERN UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY “ECONOMIC THOUGHT”, 2021. 464 p.....	287

DOI 10.32626/2309-2254.2021-34.259–274
УДК 06.017(=14):336.763.26

БУГЛАЙ Наталя – доктор історичних наук, професор кафедри історії Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, вул. Нікольська, 24, м. Миколаїв, індекс 54000, Україна (buglay@ukr.net)

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0674-4313>

BUHAI Natalia – Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of History, Mykolaiv V. O. National Sukhomlynskyi University, 24, Nikolska Street, Mykolaiv, index 54000, Ukraine (buglay@ukr.net)

ПІСКІЖОВА Владислава – кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту історії України НАН України, вул. Михайла Грушевського, 4, м. Київ, індекс 01001, Україна (vladyslava_piskizhova@ukr.net)

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1588-0912>

PISKIZHOVA Vladyslava – Candidate of Historical Sciences, Researcher of Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, 4, Mykhailo Hrushevskyi Street, Kyiv, index 01001, Ukraine (vladyslava_piskizhova@ukr.net)

Бібліографічний опис статті: Буглай Н., Піскіжова В. (2021). Федерація грецьких товариств України: історія становлення та діяльність. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки*, (34), 259–274.

ФЕДЕРАЦІЯ ГРЕЦЬКИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ

Анотація. Мета дослідження полягає у вивченні історії становлення Федерації грецьких товариств України та аналізі її діяльності. **Методологія дослідження** базується на наукових принципах історизму та об'єктивності із застосуванням загальнонаукових методів аналізу і синтезу та низки спеціально-історичних методів (історико-генетичного, історико-системного, ідеографічного тощо). **Наукова новизна** визначається, насамперед, тим, що заявлена тема дотепер не стала предметом окремого наукового дослідження. **Висновки.** Федерація грецьких товариств України є провідною громадською інституцією грецької спільноти України, що утворилася з метою захисту національно-культурних інтересів її представників й нині об'єднує понад 90 грецьких товариств. Проаналізовано здобутки та проблеми цієї організаційної структури на шляху до реалізації задекларованих її Статутом мети та завдань. Зокрема, розкрито діяльність організації у таких напрямках: популяризація історії і культури, а також відродження національних традицій грецького народу, вшанування пам'яті його визначних особистостей, благодійність та ін. Відображено зусилля орга-

нізації, спрямовані на заохочення представників грецької спільноти України до вивчення рідних мов надазовських греків – урумської й румейської, а також новогрецької мови як мови метрополії (Грецької Республіки). З'ясовано, що безпосередня участь незалежної Української держави в процесі матеріального забезпечення національно-культурних потреб грецької спільноти, особливо в порівнянні з тими обсягами коштів, що надходять від урядових та громадських структур Грецької Республіки, є незначною. Зрештою, визначено роль Федерації грецьких товариств України у взаємопов'язаних процесах становлення національно-культурного руху українських греків й відродженні «еллінізму» на українських теренах. У даному контексті поняття «еллінізм» не слід ототожнювати з епохою еллінізму, а тлумачити в розумінні «культурних надбань грецького народу», оскільки саме в такому сенсі його вживають у своєму діловодстві організаційні структури грецької спільноти України, грецької діаспори інших країн світу тощо.

Ключові слова: грецька спільнота України, Федерація грецьких товариств України, діяльність, національно-культурний рух.

THE FEDERATION OF GREEK COMMUNITIES OF UKRAINE: HISTORY OF FORMATION AND ACTIVITY

Abstract. The purpose of the study is to analyze the history of the Federation of Greek Societies of Ukraine and its activities. **The research methodology** is based on the scientific principles of historicism and objectivity with the use of general scientific method of analysis and synthesis and a number of specific scientific methods such as historical-genetic, historical-systemic, ideographic, etc. **The scientific novelty** is determined primarily by the fact that the stated topic has not yet been the subject of a separate scientific study. **Conclusions.** The Federation of Greek Societies of Ukraine is a leading public institution of the Greek community of Ukraine, formed to protect the national and cultural interests of its members. Now it unites more than 90 Greek societies. The achievements and problems of this organizational structure on the way to the realization of the goals and tasks declared by its Statute are analyzed. In particular, the activity of the organization in the following directions is revealed: popularization of history and culture, as well as a revival of national traditions of the Greek people, honouring the memory of its prominent personalities, charity, etc. The efforts of the organization aimed at encouraging the representatives of the Greek community of Ukraine to study the native languages of the Nadazov Greeks – Urum and Rumei, as well as modern Greek as the language of the metropolis (the Hellenic Republic) are reflected. It has been found that the direct participation of the independent Ukrainian state in the process of material support of national and cultural needs of the Greek community, especially in comparison with the number of funds received from government and public structures of the Hellenic Republic, is insignificant. Finally, the role of the Federation of Greek Societies of Ukraine in the interconnected processes of formation of the national-cultural movement of Ukrainian Greeks and the revival of "Hellenism" in Ukraine has been determined. In this context, the concept of "Hellenism" should not be equated with the Hellenistic era but interpreted in terms of "cultural heritage of the Greek people"; This is how it is used in their records by the organizational structures of the Greek community in Ukraine, the Greek diaspora, and others.

Key words: Greek community of Ukraine, Federation of Greek Communities of Ukraine, activity, national and cultural movement.

Постановка проблеми. Толерантність у взаємовідносинах між представниками титульної нації й національних меншин є одним із основоположних факторів стабільного суспільного розвитку держави. Як слушно зауважила член-кореспондент НАН України, історик Л. Якубова: «Навіть незначне зменшення уваги до сфери міжнаціональних відносин йде не на користь процесам сучасного державотворення» (Якубова, 2010, с. 344). В реаліях сьогодення такої поліетнічної держави, якою є Україна, зокрема на тлі порушення її територіальної цілісності, високої соціальної напруги та ін., проблеми національних меншин, у тому числі грецької, потребують постійної пильної уваги до себе й швидкого на них реагування задля запобігання виникненню конфліктогенних ситуацій, що неможливо без їхнього ретельного наукового вивчення та аналізу, насамперед, у вимірі історії, соціології, політології тощо.

Аналіз джерел та останні дослідження. Багатоаспектна тема етнічної історії українських греків широко представлена в історіографії. Її студіювання було започатковане на межі XVIII-XIX ст. працями вчених західноєвропейських країн та Російської імперії й значно еволюціонувало завдяки науковому доробку радянських істориків. Нового імпульсу розробка теми отримала на початку 1990-х рр. у працях українських істориків, що пов'язано з перезавантаженням вітчизняної історичної науки після проголошення незалежності України, імперативами державної етнополітики, запитами української громадськості тощо. Слід констатувати, що в переважній більшості праць етнічна історія українських греків студіюється в історичній ретроспективі. Такі дослідження представлені низкою ґрунтовних дисертацій та монографій за авторством Н. Терентьевої, Л. Якубової, В. Томазова, А. Гедьо, Н. Бацак, І. Пономарьової, Є. Чернухіна, М. Араджіоні, Л. Білоусової, В. Нікольського, І. Лильо, О. Пилипенка, М. Подгайко, С. Новікової, М. Абдуллаєвої, Ю. Демури, О. Капінус та ін. В цьому контексті окремої уваги заслуговує монографія Н. Терентьевої «Греки в Украине: Экономическая и культурно-просветительская деятельность (XVII – XX вв.)» (1999 р.), адже, по суті, це була перша у вітчизняній історіографії спроба узагальнення історії українських греків в одному виданні, починаючи від часу формування тих грецьких анклавів, що виступали вже як самосвідомі етнічні групи населення. Значного резонансу в середовищі вітчизняних істориків набула праця «Греки на українських теренах. Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти» (2000 р.). Варто також відмітити й роботу В. Томазова «Грецькі сторінки української історії: популярний виклад» (2013 р.), яка розрахована на широкий загал читацької аудиторії.

Однак, сама проблематика історії грецької спільноти незалежної України репрезентована в сучасній вітчизняній історіографії найменше і з цієї причини потребує своєї подальшої розробки. Зокрема, історія становлення та діяльності Федерації грецьких товариств України розглядалася в канди-

датських дисертаціях істориків С. Пахоменка «Культурний розвиток грецької спільноти України у другій половині XX століття» (2003 р.) та В. Піскіжової «Національно-культурне життя етнічних греків України (1991-2005)» (2006 р.), у монографії К. Балабанова і С. Пахоменка «Національно-культурне та громадське життя греків України в другій половині XX – на початку XXI століття» (2006 р.). Тут необхідно згадати й навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти за авторством К. Балабанова і Н. Терентьєвої «Греки в Україні: історія та сучасність» (2008 р.).

У цілому сучасний стан національно-культурного життя грецької спільноти України висвітлюється переважно самими її представниками шляхом науково-публіцистичних напрацювань (Н. Коссе, С. Мазараті, А. Балджі, В. Терезов, К. Балабанов, О. Коноп та ін.).

Серед професійних істориків зазначену проблематику студіювала М. Араджіоні: «Некоторые итоги этнографических и социологических исследований греческих общин Крыма, проведённых в 1993-1995 гг.» (1999 р.), «Греки Криму: історія і сучасне становище (етнокультурна ситуація та проблеми етнополітичного розвитку)» (2005 р.). Не можна обійти увагою й низку наукових публікацій останніх років за авторством В. Піскіжової, присвячених вивченню питань інституалізації сучасних греків України: «Київське міське товариство греків: історія і сучасність» (2017 р.), «Роль Спілки греків України в становленні національно-культурного руху грецької спільноти незалежної України» (2018 р.), «До питання історії інституалізації громадських об'єднань грецької спільноти в незалежній Українській державі» (2020 р.) тощо.

Варто наголосити, що на сьогоднішній день проблематика сучасної історії українських греків потребує своєї актуалізації й переосмислення з огляду на ті зміни, які відбулися в середовищі останніх упродовж останніх років, насамперед, через анексію Автономної Республіки Крим Російською Федерацією, а також часткову окупацію нею Донецької та Луганської областей, де розташована значна кількість місць їхнього компактного проживання.

Мета статті – на основі історіографічного доробку попередників й наявної джерельної бази, насамперед, документів поточного архіву Федерації грецьких товариств України та матеріалів її друкованого органу – газети «Эллины Украины», всебічно висвітлити діяльність цієї громадської інституції, здобутки та проблеми на шляху її становлення й розвитку, ролі в сучасному національно-культурному житті українських греків.

Виклад основного матеріалу. Всеукраїнське громадське утворення Федерація грецьких товариств України (ФГТУ) постало 1995 року відповідно до рішення установчої конференції зі створення організації, що відбулася 8-9 квітня 1995 р. у м. Маріуполі. Ідея заснування ФГТУ належала представникам Донецького та Маріупольського міських товариств греків (ПА ФГТУ,

Проценко-Пічаджі, Сегодня и завтра эллинов Украины). У роботі конференції брали участь 87 делегатів з правом вирішального голосу, які представляли 17 грецьких національно-культурних товариств України і репрезентували 6 її областей (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Київська, Харківська), а також гості у кількості 41 особи. Головними результатами проведення цього заходу стали: ухвалення рішення про створення ФГТУ з центром у м. Маріуполі, затвердження статуту та програми цієї організації, обрання голови ФГТУ в особі О. Проценко-Пічаджі тощо. До найбільш дискусійних питань, які обговорювались в ході роботи конференції стало місце розташування штаб-квартири ФГТУ та, зрештою, перевага була надана Маріуполу.

Свідоцтво про реєстрацію ФГТУ за № 674 було видано 28 липня 1995 р., а у витязі з ЄДРПОУ зафіксовано, що засновниками ФГТУ стали 25 530 фізичних осіб (її членів), а також Грецький благодійний фонд і Товариство з обмеженою відповідальністю «МАГП ЛАТУС» (ПА ФГТУ, Свідоцтво про реєстрацію об'єднання громадян, 1995).

У статуті організації занотовано, що її членами можуть бути грецькі громадські організації України, які користуються правами юридичної особи, цілі й завдання котрих не суперечать статуту ФГТУ. Основними завданнями організації було визначено: «1) сприяння відродженню і розвитку рідної мови і літератури, національного образотворчого мистецтва і народної творчості, підготовці національних кваліфікованих кадрів, дослідження в галузі вивчення грецької культури, історії, етнографії; 2) сприяння реалізації соціальних, екологічних та гуманітарних програм, охорони здоров'я, відродженню економіки, будівництва в Україні; 3) сприяння відновленню історичних назв грецьких населених пунктів, пам'ятників, церков; 4) сприяння реабілітації і поверненню незаконно репресованих і депортованих греків в історичні місця їх проживання» (ПА ФГТУ, Статут ФГТУ, 1995).

Статутом визначено, що вищим керівним органом ФГТУ є з'їзд, який скликається один раз на три роки. Обумовлено також можливість скликання позачергових з'їздів за вимогою не менше однієї третини членів ФГТУ. В період між з'їздами діяльністю ФГТУ керує конгрес, який скликається двічі на рік, а між його засіданнями керівним органом організації є президія (обирається зі складу конгресу). Остання мала збиратися на засідання не менше одного разу на місяць. Поточну організаційну діяльність ФГТУ віднесе-но до сфери повноважень виконавчого комітету. Конгрес, президію конгресу та виконавчий комітет очолює голова ФГТУ (обирається з'їздом терміном на 3 роки). Статутом передбачено обрання головою організації громадян України виключно грецької національності, які проживають на її території не менше п'яти років (ПА ФГТУ, Статут ФГТУ, 1995).

Відразу після Установчої конференції ФГТУ розпочала реалізовувати визначені статутом і програмою завдання. Зокрема, було розроблено «Комплексну програму національної освіти Федерації грецьких товариств

України на період до 2000 року» (ПА ФГТУ, Комплексна програма національної освіти Федерації грецьких товариств України на період до 2000 року, 1996) і «Програму Федерації грецьких товариств України з розвитку національної культури на період до 2000 року», затверджені 27 січня 1996 р. на засіданні Ради ФГТУ (ПА ФГТУ, Програма Федерації грецьких товариств України з розвитку національної культури на період до 2000 року, 1996).

Важливим кроком на цьому шляху стало заснування у 1996 р. газети «Эллины Украины» – друкованого органу організації. Першим головним редактором газети став відомий громадський діяч грецького походження, член Національної спілки журналістів України А. Балджі. На початку своєї діяльності видання виходило друком один раз на два місяці. У 2001 р. газета отримала підписний індекс й увійшла до всеукраїнського каталогу (Балабанов, Пахоменко, 2006, с. 160). Примітним досягненням стало те, що у 2018 р. газета стала одним із переможців XIX загальнонаціонального конкурсу «Українська мова – мова єднання» (м. Одеса). У дипломі було зазначено: «За професійність у висвітленні культурно-мистецького життя грецьких спільнот України, їх вклад у розбудову держави» (Помазан, Наша газета серед). Сьогодні газета виходить друком один раз на місяць, а її тираж складає близько 1,5 тис. прим. – це половина накладу всіх грецьких періодичних видань в Україні. Останніми роками головним редактором видання працює В. Помазан, яка одночасно керує прес-службою ФГТУ.

Слід зауважити, що газета «Эллины Украины» друкується українською та російською мовами. Інколи на її шпальтах можна побачити матеріали новогрецькою мовою, а також мовами надазовських греків – урумською й румейською. В цьому контексті показовим є номер газети за жовтень 2013 р., який містить статті російською, українською, новогрецькою і мовами надазовських греків (близько 10%) тощо. Це свідчить про те, що сфера вжитку двох останніх мов неухильно звужується виключно до побутового спілкування і вже сьогодні більшість урумів та румеїв ними не володіють (Пономарьова, 2004, с. 42).

З огляду на це ФГТУ опікується питаннями популяризації мов надазовських греків, новогрецької тощо. Так, під егідою ФГТУ щороку проводиться Всеукраїнська учнівська олімпіада з новогрецької мови, історії, культури Греції та греків України, в якій беруть участь, в середньому, близько 500 дітей з різних областей України, а також – Всеукраїнські студентські олімпіади з новогрецької мови і літератури (У МДУ пройшла, 2019, с. 2). Разом із цим ФГТУ є організатором проведення Всесвітнього дня грецької мови в Україні, конкурсу «Кращий вчитель року» (з новогрецької мови) тощо.

ФГТУ також опікується видавництвом творів грецьких літераторів минулого й сьогодення, серед яких чимало представників грецької спільноти України. За підтримки ФГТУ побачили світ такі видання, як серія книг (російською мовою) «Жизнеописание знаменитых греков Украины», поетична збірка (новогрецькою мовою) Д. С. Папуша «Чир пас тун пату» («Слід на

землі»), книга К. І. Хавани «Я серце відкриваю доброти» (Проценко-Пічаджі, 2019, с. 4) та ін.

Задля згуртування представників грецької спільноти України навколо ідей «еллінізму», ФГТУ щороку організовує урочисті заходи з нагоди Дня незалежності Греції (25 березня) й Дня «Охі» (28 жовтня).

З ініціативи ФГТУ від 1998 року у Надазов'ї проводиться Міжнародний фестиваль грецької культури «Мега Йорти». У 2005 р. фестивалю було присвоєно ім'я його ідейного натхненника і члена цієї організації Доната Патричі (1934-2004 рр.) – відомого українського поета грецького походження, автора «Гімну греків України». На значимості фестивалю для грецької спільноти України наголосив Генеральний Секретар у справах греків зарубіжжя МЗС Греції Іоанніс Хрісулакис: «Високі принципи грецької самосвідомості проявляються значною мірою через нашу народну культуру, через традиційні танці та традиційну музику, тому дуже важливо, що ці елементи популяризуються фестивалем «Мега Йорти». В епоху сплеску нетерпимості культура насправді є найміцнішим й вічно живим осередком порозуміння між народами, і являє собою найпотужнішу основу для побудови дружніх зв'язків та взаєморозуміння» (Хрісулакис, 2019, с. 1).

Під проводом ФГТУ у Надазов'ї один раз на два роки, проходить й Всеукраїнський фестиваль грецької пісні імені Тамари Каці. Фестиваль засновано 2010 р. в пам'ять про видатну українську співачку грецького (румейського) походження Т. Каці, визнану грецькою спільнотою «кришталевим голосом еллінізму», яка трагічно загинула 1999 року в автокатастрофі.

Уже традиційним стало проведення в різних містах України місячників та днів грецької культури, проведенням яких незмінно опікується ФГТУ. В листопаді 2019 р. прес-служба організації повідомила, що дні грецької культури відбулися у м. Маріуполі вже сьомий раз (Помазан, У Маріуполі проходять).

Одним із важливих напрямків діяльності ФГТУ є розвиток дитячо-юнацького спорту, зокрема популяризація боротьби куреш, яку греки відносять до власної народної спортивної традиції. Так, при виконкомі ФГТУ працює відділ спорту. 18 березня 1998 р. за ініціативи голови відділення Національного олімпійського комітету України в Донецькій області В. Хари було створено спортивний клуб «Олімпіакос», який увійшов до складу ФГТУ (Георгиев, 2018, с. 4). Спортивна молодь ФГТУ бере активну участь у фестивалі «Мега Йорти», складовою якого є змагання з боротьби куреш, а також – у щорічній спортивній «Еллініаді», що проводиться у Розовському районі Запорізької області (Папу, 2019, с. 16). Серед її представників є переможці спортивних фестивалів «Мафітіада» та «Еллініада», що проходять в Грецькій Республіці. Так, у ході Першої Міжнародної молодіжної «Еллініади», яка відбулася 2003 р. у м. Салоніки, команда ФГТУ виборола 5 золотих, 2 срібних і 2 бронзових медалі (Проценко-Пічаджі, Очерки історії). 18 травня 2018 р.

було засновано громадське об'єднання «Приазовська ліга грецької боротьби куреш», яке вже наступного місяця увійшло до складу ФГТУ.

Слід наголосити, що ФГТУ приділяє особливу увагу вихованню молоді. Саме за ініціативи цієї організації 1999 р. було створено Об'єднання грецької молоді України (ОГМУ), яке розпочало свою діяльність відразу після установчого з'їзду, що відбувся 25-28 червня того ж року у смт. Старий Крим (Деменева, 1999, с. 2). 22 травня 2004 р. ОГМУ на підставі рішення Форуму грецької молоді України було децентралізовано й реорганізовано у молодіжні організації та відділи при вже діючих громадських об'єднаннях грецької спільноти. 22 листопада 2019 р. ФГТУ повідомила про створення Асоціації грецької молоді України. Саме ця організація нині репрезентує молодіжний рух грецької спільноти України (Увага! Шановна грецька молодь).

Окремим пріоритетним напрямом роботи ФГТУ є відновлення культових споруд, зведених представниками грецької спільноти у різні часи своєї присутності на українських теренах. За підтримки Міністерства закордонних справ Грецької Республіки розроблено та реалізується спільна програма відновлення православних храмів у грецьких поселеннях Надазов'я, значна частина яких була зруйнована радянською владою або перебуває в аварійному стані. Так, 2 серпня 2002 р. відбулося урочисте відкриття відреставрованого православного храму Святого Архистратига Михаїла у с. Урзуф Мангушського району Донецької області, історія якого бере свій початок у 1880 р. (Панков, 2010, с. 3). 2005 року у смт. Сартана Донецької області завершилося будівництво православного Свято-Георгіївського храму на місці зруйнованої у 1938 р. радянською владою церкви Святого Георгія, зведеної 1825 року (Балджи, 2014, с. 7).

Багато років поспіль учасники ФГТУ порушують питання щодо повернення у власність грецької спільноти України будинку князя Костянтина Іпсіланті (адреса: м. Київ, вул. Івана Мазепи, 6) з метою створення на його базі музею родини Іпсіланті і Грецького культурного центру. З 2017 р. в його приміщенні було розпочато будівельні роботи, що, на думку організації, може зашкодити цій архітектурній пам'ятці. З огляду на це 10 січня 2018 р. було оприлюднено «Відкритий лист до греків-еллінів України, греків Греції і усього світу, до усіх небайдужих до долі унікальної історичної пам'ятки – будинку-садиби князя Костянтина Іпсіланті в Києві» за авторством О. Проценко-Пічаджі і М. Корецького з закликом: «Шановні друзі! Тільки Ваше втручання, ваші листи, звернення громадських організацій, громадських діячів допоможуть звернути увагу на необхідність збереження унікальної історичної пам'ятки, святого місця для усіх греків світу. Будинок-садиба Костянтина Іпсіланті повинен бути збережений» (Корецький, Проценко-Пічаджі, Відкритий лист).

Учасники ФГТУ дбають про увічнення пам'яті національних героїв грецького народу на теренах України. Зокрема, організацією було ініційовано встановлення в м. Маріуполі, на території Свято-Михайлівського хра-

му, пам'ятника митрополиту Готському і Кафському Ігнатію, канонізовано-му 11 червня 1997 р. ухвалою Священного синоду Української православної церкви (Московського патріархату). Українські греки вважають цього релігійного діяча засновником м. Маріуполя та «Мойсеєм маріупольських греків» (Ермишина, 2015, с. 3). Урочисте відкриття пам'ятника відбулося 25 березня 1998 р. У 2008 р. подібну скульптуру було встановлено й на подвір'ї Культурного центру ФГТУ, а 2018 р. – на в'їзді до м. Маріуполя з боку траси «Маріуполь – Бердянськ» (Балджи, 2008, с. 1; Панков, 2019, с. 2).

Станом на 13 листопада 2019 р. учасниками ФГТУ, згідно з даними сайту цієї організації, є 94 грецьких громадських організацій, географія яких охоплює більшість українських областей: Вінницька – 1, Дніпропетровська – 4, Донецька – 60, Житомирська – 1, Запорізька – 5, Київська – 4, Луганська – 2, Львівська – 2, Одеська – 9, Полтавська – 1, Сумська – 1, Харківська – 1, Херсонська – 1, Черкаська – 1, Чернігівська – 1 (Грецькі товариства). Слід зауважити, що ФГТУ щорічно проводить конкурси «Найкраще грецьке товариство» і «Лідер року», метою яких є визначення найактивніших учасників національно-культурного руху грецької спільноти України та їхня відзнака.

У травні 2019 р. на шпальтах газети «Эллины Украины» було опубліковано аналітичну статтю члена ради Маріупольського міського товариства греків В. Єфременка під назвою «ФГТУ: Що у перспективі?», в якій було проаналізовано як стримуючі, так і мотивуючі фактори сучасного розвитку цієї організації, пріоритети тощо. Автор зауважив, що на тлі безумовних здобутків організації, остання до сьогодні не набула фінансової самостійності і повністю залежала від зовнішніх спонсорів, якими є, у своїй переважній більшості, урядові й неурядові структури Грецької Республіки. В цьому зв'язку слід зазначити, що економічна криза в Греції, яка розпочалася 2009 р. й триває до сьогодні, негативно позначилася на розвитку ФГТУ, оскільки значною мірою було зменшено обсяги фінансування цієї організації, що дало підстави О. Проценко-Пічаджі висловити свої докори в бік грецької влади, зокрема через недостатню увагу до українських греків і відсутність чіткої політики в цьому питанні (Коссе, 2012, с. 235–242). Автор також висловився щодо фінансування діяльності ФГТУ з боку української влади: «Наша держава ніколи (за рідкісними поодинокими виключеннями) не допомагала ФГТУ грошима в її діяльності» (Єфременко, 2019, с. 3–4). Він наголосив на тому, що сьогодні пріоритети діяльності ФГТУ певною мірою змістилися з культурної сфери в соціальну, позаяк організація змушена дбати про матеріальне становище греків, які опинилися у зоні проведення Операції об'єднаних сил та на лінії розмежування. Зрештою, В. Єфременко констатував: «Час роботи ФГТУ по зростаючій минув. Зараз важливо не допустити стагнації і згорання роботи ФГТУ» і, що це є «відображенням труднощів нашого життя, загального розчарування і стагнації українського суспільства» (Єфременко, 2019, с. 3–4). Отже, у цій невеличкій публікації дуже чітко схарактеризовано сьогоденний стан розвитку та проблеми ФГТУ, що спонукає до їхнього більш докладно-

го вивчення. Важливим є те, що цей аналіз здійснений саме представником грецької спільноти і являє собою, так би мовити, погляд із середини.

У цьому контексті не можна обійти увагою й матеріали, датовані 2018-2019 рр., які періодично з'являлися на сайті Спільки «Київське міське товариство греків імені Костянтина Іпсіланти» за авторством його голови М. Корецького. Він неодноразово висловлював свої зауваження щодо діяльності ФГТУ й закликав до корегування її основних засад. Хоча очолюване Корецьким товариство не є учасником ФГТУ, однак його думка є важливою, позаяк відображує позицію представників грецької спільноти України. Отже, однією з головних проблем національно-культурного руху грецької спільноти України він вбачає у тому, що ФГТУ, яка покликана репрезентувати її інтереси, «вже багато років... є Федерацією Маріуполя, або Донецької області» (Корецький, Звернення до греків Києва). В цьому зв'язку він зазначає, що членів товариства з інших областей України не включають у державні програми відпочинку дітей і людей старшого віку. М. Корецький наголосив й на необхідності переформатування ідеологічної складової діяльності ФГТУ. Йдеться про виховання у грецькому етнічному середовищі почуття патріотизму, насамперед, до незалежної України.

Своєю чергою ФГТУ не залишила без відповідей критику Корецького, які неодноразово оприлюднювала на шпальтах газети «Эллины Украины». Їхній зміст зводиться до того, що всі його заяви є інформаційною дискредитацією ФГТУ: «У своїх зверненнях він паплюжить діяльність ФГТУ, її лідерів та активістів грецького руху. Тим самим не лише створює конфліктну ситуацію, а вносить розбрат серед представників грецької діаспори та знецінює діяльність та авторитет грецьких товариств України» (Звернення Ради Федерації).

У продовження висвітлення діяльності ФГТУ не можна обійти увагою питання джерел фінансування цієї організації. На сайті ФГТУ зазначено, що її друзями є «Фонд Бумбураса» і Грецький фонд культури. Дійсно, ці структури беруть активну участь насамперед шляхом надання фінансової підтримки в просуванні громадських ініціатив ФГТУ. Крім того, їхній реалізації допомагає Фонд «Анастасіос Г. Левендіс», який, зокрема, виплачує стипендії переможцям Всеукраїнської учнівської олімпіади з новогрецької мови, історії, культури Греції та греків України, фінансує літній відпочинок українських школярів (разом з Міністерством освіти і культури Республіки Кіпр) (Трофименко, 2018, с. 266). Ще одним незмінним партнером цієї організації та її фінансовим донором уже багато років поспіль є Рада греків зарубіжжя (Συμβούλιο Αλλοθνήσιων Ελληνιστών, далі – ΣΑΕ).

Бачиться доцільним окремо перелічити й інші зарубіжні інституції, що вже тривалий час є незмінними партнерами ФГТУ. В числі перших співробітництво було налагоджено з Міністерством закордонних справ Грецької Республіки й підпорядкованій цьому відомству Радою греків зарубіжжя, Міністерством освіти і релігії, культури і спорту Грецької Республіки і під-

відомчим йому Грецьким фондом культури, Посольством України у Грецькій Республіці, рядом грецьких периферій, муніципалітетів та ін. Тісне партнерство поєднувало ФГТУ з Центром дослідження і розвитку грецької культури країн Причорномор'я «Маврі Таласса» (м. Салоніки) впродовж всього періоду його функціонування (1996-2011 рр.). З метою реалізації освітянських проєктів була налагоджена взаємодія з грецькими вишами – Афінським національним університетом Каподістрії, Іонічним університетом (о. Керкіра), Янінським університетом, університетом Аристотеля (м. Салоніки), Фракійським університетом Демокрита (м. Комотіні) тощо. ФГТУ також активно співпрацює з кіпрськими державними й громадськими установами – Міністерством закордонних справ Республіки Кіпр, Міністерством освіти і культури Республіки Кіпр, Кіпрським університетом тощо.

Окремого розгляду потребує такий напрямок діяльності ФГТУ як соціальна підтримка найбільш незахищених верств із середовища українських греків, що здійснюється за допомогою вітчизняних та грецьких урядових й громадських інституцій. Саме благодійна діяльність організації набула особливої актуальності від початку російсько-українського збройного конфлікту на Сході України. Слід зауважити, що в результаті бойових дій найбільш постраждали такі місця компактного проживання українських греків: Бугас, Гранітне, Маріуполь, Роздольне, Сартана, Старогнатівка, Стила, Чермалик (Піскіжова, 2021, с. 138). В одному зі своїх інтерв'ю, на питання, чи допомагає ФГТУ виключно потерпілим грекам, О. Проценко-Пічаджі відповіла: «В жодному разі. Лихо прийшло у наш спільний дім, тому допомогу ми відправляємо тим, хто її потребує» (Піскіжова, 2021, с. 138).

Уже у жовтні 2014 р. на базі Культурного центру ФГТУ почав свою роботу Центр підтримки грецьких громад, який було створено з метою моніторингу ситуації в місцях компактного проживання українських греків й надання своєчасної допомоги всім нужденним (Піскіжова, 2021, с. 139). Влітку 2016 р. Міжнародний фонд «Відродження» і «Фонд Бумбурса» підтримали проєкт ФГТУ «Щаслива дитина – майбутнє нації» з оздоровлення та психологічної реабілітації дітей м. Маріуполя та навколишніх грецьких сіл й, відповідно, профінансували оздоровлення 300 дітей в дитячому таборі «Брусіно» (Піскіжова, 2021, с. 139). Завдячуючи сприянню ФГТУ мешканці с. Старогнатівка Волноваського району Донецької області, зокрема особи, які постраждали в результаті бойових дій, а також інваліди першої і другої групи, лежачі хворі і малозабезпечені, отримали гуманітарну допомогу: вугілля, будматеріали (для відновлення будинків, пошкоджених в результаті обстрілів), одяг, взуття, засоби гігієни та ін. (Тумма, 2019, с. 9).

Висновки. Отже, вже понад 25 років ФГТУ є провідною громадською інституцією й лідером національно-культурного руху грецької спільноти незалежної України та згуртовує її представників навколо ідеї збереження й примноження культурних надбань грецького народу. На сьогоднішній

день ця організація об'єднує переважну більшість грецьких національно-культурних товариств – понад 90 організацій. В цьому контексті примітним є те, що нині жодне грецьке національно-культурне товариство анексованої Російською Федерацією 2014 р. Автономної Республіки Крим не є суб'єктом ФГТУ.

Визначено, що головним фінансовим донором діяльності ФГТУ є Грецька Республіка. Однак ці грошові надходження суттєво зменшилися в зв'язку з економічною кризою, що охопила цю країну 2009 р. й триває дотепер. Саме нестача коштів є головною проблемою сьогодення цієї організації, оскільки перешкоджає розгортанню її діяльності і в цілому гальмує розвиток національно-культурного руху вітчизняної грецької спільноти. На цьому тлі безпосередня участь незалежної України в процесі матеріального забезпечення діяльності ФГТУ, особливо в порівнянні з коштами, що надходять від урядових та громадських структур Грецької Республіки, бачиться незначною.

Незважаючи на наявність концептуальних протиріч стосовно подальшого розвитку національно-культурного руху грецької спільноти України, що в сьогоденні мають місце між окремими його лідерами, керівництву ФГТУ все ж вдається консолідувати своїх членів навколо проголошених статуту цієї організації мети та завдань. З нагоди 25-річчя ФГТУ Посол Греції в Україні Васіліос Борновас зауважив: «Греція пишається ФГТУ, яка є надзвичайно важливим містком між нашими двома братніми народами» (Борновас, 2020, с. 2).

Можна спрогнозувати посилення наукового інтересу до вивчення проблематики сучасної історії грецької спільноти незалежної України, зважаючи на недостатній ступінь її розробки та сьогоднішню невизначеність становища частини її представників, адже з 2014 р. значна кількість місць компактного проживання українських греків перебуває в зоні ООС та на лінії розмежування, в анексованій Російською Федерацією Автономній Республіці Крим тощо.

Список використаних джерел і літератури:

Балабанов, К. В. & Пахоменко, С. П. (2006). *Національно-культурне та громадське життя греків України у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.*: монографія. Маріуполь, 260 с.

Балджи, А. (2008). Открыт памятник митрополиту Игнатию. *Приазовский рабочий*, 139, 1.

Балджи, А. (2014). И воскресла без вести пропавшая. *Приазовский рабочий*, 59, 7.

Борновас, В. (2020). Привітання Посла Греції в Україні пана Васіліоса Борноваса з нагоди 25-річчя з дня заснування Федерації грецьких товариств України. *Елліни України*, 4 (274), 2.

Георгиев, И. (2018). 20 лет «Олимпиадосу». *Елліни України*, 3 (250), 4.

Грецькі товариства. URL: <https://uagreeks.com/greeksocieties> (дата звернення: 07.05.2021).

- Деменева, Н.** (1999). В добрый путь молодые! *Эллины Украины*, 7 (26), 2.
- Ермишина, Л.** (2015). Памятник митрополиту Игнатию спасен от разрушения. *Приазовский рабочий*, 154, 3.
- Ефременко, В.** (2019). ФГОУ: Что в перспективе? *Эллины Украины*, 5 (263), 3–4.
- Звернення Ради Федерації грецьких товариств України до греків, членів грецьких товариств та національно-культурних об'єднань України. (2018). *Эллины Украины*, 8 (255), 3.
- Корецький, М. Х.** Звернення до греків Києва щодо ситуації в Федерації грецьких товариств України. URL: www.greekkiev.com.ua/news/zvierniennia-do-ghriekiv-kiieva-shchodo... (дата звернення: 10.05.2021).
- Корецький, М. Х. & Проценко-Пічаджі, О. І.** Відкритий лист до греків-еллінів України, греків Греції і усього світу, до усіх небайдужих до долі унікальної історичної пам'ятки – будинку-садиби князя Костянтина Іпсиланти в Києві. URL: www.greekkiev.com.ua/news/vidkritii-list-do-ghriekiv-ielliniv-ukraini-... (дата звернення: 07.05.2021).
- Коссе, Н. С.** (ред. и сост.). (2012). *История Федерации греческих обществ Украины: время, события, люди*. Историческое информационно-справочное издание. Мариуполь: Новый мир, 360 с.
- Панков, А.** (2010). В Урзуфе на день Илии состоялись кресный ход и спортивный праздник. *Приазовский рабочий*, 115, 3.
- Панков, А.** (2019). Прошлое живет на улицах города. *Приазовский рабочий*, 59, 2.
- Папу, И.** (2019). Дан старт «Эллинаде – 2019». *Эллины Украины*, 2 (260), 16.
- Піскіжова, В. В.** (2006). *Національно-культурне життя етнічних греків України (1991 – 2005 рр.)*: (дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 – Історія України). Київ, 174 с.
- Піскіжова, В. В.** (2021). Благодійна діяльність Федерації грецьких товариств України. *Study of modern problems of civilization: abstracts of XXII International Scientific and Practical Conference* (с. 138–142). Лондон.
- Помазан, В.** Наша газета серед переможців конкурсу «Українська мова – мова єднання». URL: <https://uagreeks.com/archives/2841> (дата звернення: 23.04.2021).
- Помазан, В.** У Маріуполі проходять Дні грецької культури. URL: <https://uagreeks.com/archives/6198> (дата звернення: 23.04.2021).
- Помазан, В.** Увага! Шановна грецька молодь України та філелліни! URL: <https://uagreeks.com/archives/6213> (дата звернення: 07.05.2021).
- Пономарьова, І. С.** (2004). Аналіз особливостей мовної ситуації при вивченні етнічної історії греків-румунів Приазов'я. *Етнічна історія народів Європи*, (17), 39–46.
- Поточний архів Федерації грецьких товариств України (ПА ФГТУ).
- Проценко-Пічаджі, А. И.** Очерки истории и культуры греков Украины: от античности до наших дней. URL: <https://refdb.ru/look/2803470-pall> (дата звернення: 23.04.2021).
- Проценко-Пічаджі, О.** (2019). Я серце відкриваю доброти. *Эллины Украины*, 6 (264), 4.
- Слющинський, Б. В. & Іванов, П. М.** (2013). Мультикультура в Україні: специфіка українського Приазов'я. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія*, (6), 120–129.
- Трофименко, М. В.** (2018). Фонд «Анастасіос Г. Левендіс» як інститут публічної дипломатії Республіки Кіпр. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія, політологія*, (21), 260–269.
- Тумма, З.** (2019). ФГОУ – наша підтримка и опора. *Эллины Украины*, 5 (263), 9.

У МДУ пройшла XVII Всеукраїнська студентська олімпіада з новогрецької мови та літератури. (2019). *Елліни України*, 4 (262), 2.

Федерация греческих обществ Украины. (2000). Б.м., 92 с.

Хрісулакіс, І. (2019). Привітання Генерального Секретаря у справах греків зарубіжжя п. Іоанніса Хрісулакіса з нагоди Всеукраїнського Фестивалю грецької культури «Мега Йорти», 14 вересня 2019 р. *Елліни України*, 9 (267), 1.

Якубова, Л. Д. (2010). Національні меншини України. *Енциклопедія історії України*, (7). Київ: Наукова думка, 331–344.

References:

Balabanov, K. V. & Pakhomenko, S. P. (2006). *Natsional'no-kul'turne ta hromads'ke zhyttia hrekiv Ukrainy u druhij polovyni XX – na pochatku XXI st.* [National, cultural and social life of the Greeks of Ukraine in the second half of the XX – early XXI century]. Mariupol', 260 p. [in Ukrainian].

Baldzhi, A. (2008). Otkryt pamyatnik mitropolitu Ignatiyu [A monument to Metropolitan Ignatius has been unveiled]. *Priazovskij rabochij*, 139, 1. [in Russian].

Baldzhi, A. (2014). I voskresla bez vesti propavshaya [And the missing one has been resurrected]. *Priazovskij rabochij*, 59, 7. [in Russian].

Bornovas, V. (2020). Pryvitannia Posla Hretsii v Ukraini pana Vasiliosa Bornovasa z nahody 25-richchia z dnia zasnuvannia Federatsii hrets'kykh tovarystv Ukrainy [Congratulations of the Ambassador of Greece to Ukraine Mr. Vasilios Bornovas on the occasion of the 25th anniversary of the Federation of Greek Societies of Ukraine]. *Ellyny Ukrainy*, 4 (274), 2. [in Ukrainian].

Heorhyev, Y. (2018). 20 let «Olympyakosu» [20-year anniversary of “Olympiacos”]. *Ehlliny Ukrainy*, 3 (250), 4. [in Russian].

Hrets'ki tovarystva [Greek societies]. Retrieved from <https://uagreeks.com/greeksocieties> [in Ukrainian].

Demeneva, N. (1999). V dobryj put', molodye! [Good luck, young people!]. *Ehlliny Ukrainy*, 7 (26), 2. [in Russian].

Ermishina, L. (2015). Pamyatnik mitropolitu Ignatiyu spasen ot razrusheniya [The monument to Metropolitan Ignatius is saved from destruction]. *Priazovskij rabochij*, 154, 3. [in Russian].

Efremenko, V. (2019). FHOУ: Chto v perspektive? [FGOU:What's in the future?]. *Ehlliny Ukrainy*, 5 (263), 3–4. [in Russian].

Zvernennia Rady Federatsii hrets'kykh tovarystv Ukrainy do hrekiv, chleniv hrets'kykh tovarystv ta natsional'no-kul'turnykh ob'iednan' Ukrainy [Address of the Council of the Federation of Greek Societies of Ukraine to Greeks, members of Greek societies and national-cultural associations of Ukraine]. (2018). *Ellyny Ukrainy*, 8 (255), 3. [in Ukrainian].

Korets'kyj, M. Kh. Zvernennia do hrekiv Kyieva schodo sytuatsii v Federatsii hrets'kykh tovarystv Ukrainy [Address to the Greeks of Kyiv on the situation in the Federation of Greek Societies of Ukraine]. Retrieved from www.greekkiev.com.ua/news/zvierniennia-doghriekiv-kiieva-shchodo... [in Ukrainian].

Korets'kyj, M. Kh. & Protsenko-Pichadzhi, O. I. Vidkrytyj lyst do hrekiv-elliniv Ukrainy, hrekiv Hretsii i usoho svitu, do usikh nebaduzhykh do doli unikal'noi istorychnoi pamiatky – budynku-sadyby kniazia Kostiantyna Ipsilanti v Kyievi [An open letter to the

Greeks of Ukraine, the Greeks of Greece and the whole world, to all who are not indifferent to the fate of a unique historical monument – the house-manor of Prince Constantine Ypsilanti in Kyiv]. Retrieved from www.greekkiev.com.ua/news/vidkritii-list-do-ghriekiv-ielliniv-ukraini-... [in Ukrainian].

Kosse, N. S. (red. i sost.). (2012). *Istoriya Federacii grecheskikh obshchestv Ukrainy: vremya, sobytiya, lyudi* [History of the Federation of Greek Societies of Ukraine: time, events, people]. Istoricheskoe informacionno-spravocnoe izdanie. Mariupol': Novyj mir, 360 p. [in Russian].

Pankov, A. (2010). V Urzufe na den' Ilii sostoyalis' kresnyj khod i sportivnyj prazdnik [A religious procession and a sports festival takes place in Urzuf on the day of Elijah]. *Priazovskij rabochij*, 115, 3. [in Russian].

Pankov, A. (2019). Proshloe zhivet na ulicakh goroda [The past lives on the streets of the city]. *Priazovskij rabochij*, 59, 2. [in Russian].

Papu, I. (2019). Dan start «Ehlliniade – 2019» [The start day of “Elliniade – 2019”]. *Ehlliny Ukrainy*, 2 (260), 16. [in Russian].

Piskizhova, V. V. (2006). *Natsional'no-kul'turne zhyttia etnichnykh hrekiv Ukrainy (1991 – 2005 rr.)* [National and cultural life of ethnic Greeks of Ukraine (1991 – 2005)]. (Candidate's thesis). Kyiv, 174 p. [in Ukrainian].

Piskizhova, V. V. (2021). Blahodijna diial'nist' Federatsii hrets'kykh tovarystv Ukrainy [The charitable activity of the Federation of Greek Societies of Ukraine]. *Study of modern problems of civilization* (pp. 138–142). London. [in Ukrainian].

Pomazan, V. Nasha hazeta sered peremozhtsiv konkursu «Ukrains'ka mova – mova iednannia» [Our newspaper is among the winners of the contest “The Ukrainian language – the language of unity”]. Retrieved from <https://uagreeks.com/archives/2841> [in Ukrainian].

Pomazan, V. U Mariupoli prokhodiat' Dni hrets'koi kul'tury [Days of Greek culture are held in Mariupol]. Retrieved from <https://uagreeks.com/archives/6198> [in Ukrainian].

Pomazan, V. Uvaha! Shanovna hrets'ka molod' Ukrainy ta filelliny! [Attention! Dear Greek youth of Ukraine and the philhellenes!]. Retrieved from <https://uagreeks.com/archives/6213> [in Ukrainian].

Ponomar'ova, I. S. (2004). Analiz osoblyvostej movnoi sytuatsii pry vyvchenni etnichnoi istorii hrekiv-rumeiv Pryazov'ia [Analysis of the peculiarities of the language situation in the study of the ethnic history of the Greek-Rumeians of the Azov region]. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy*, (17), 39–46. [in Ukrainian].

Potochnyj arkhiv Federatsii hrets'kykh tovarystv Ukrainy (PA FHTU) [Current archive of the Federation of Greek Societies of Ukraine].

Procenko-Pichadzi, O. I. Ocherki istorii i kul'tury grekov Ukrainy: ot antichnosti do nashikh dnei [Essays on the history and culture of the Greeks of Ukraine: from antiquity to the present day]. Retrieved from <https://refdb.ru/look-2803470-pall> [in Russian].

Protsenko-Pichadzi, O. (2019). Ya sertse vidkryvaiu dobroti [I open my heart to kindness]. *Ellyny Ukrainy*, 6 (264), 4. [in Ukrainian].

Slushchyns'kyj B. V. & Ivanov P. M. (2013). Mul'tykul'tura v Ukraini: spetsyfika ukrains'koho Pryazov'ia [Multiculture in Ukraine: the peculiarities of the Ukrainian Azov region]. *Visnyk Mariupol's'koho derzhavnoho universytetu. Serii: filosofii, kul'turolohiia, sotsiologii*, (6), 120–129. [in Ukrainian].

Trofymenko, M. V. (2018). Fond «Anastasios H. Levendis» iak instytut publichnoi diplomatii Respubliky Kyp [Anastasios G. Levendis Foundation as an Institute of Public

Diplomacy of the Republic of Cyprus]. *Visnyk Mariupol's'koho derzhavnoho universytetu. Serii: Istorii, politolohiia*, (21), 260–269. [in Ukrainian].

Tumma, Z. (2019). FGOU – nasha podderzhka i opora [FGOU – our support and reliance]. *Ehlliny Ukrainy*, 5 (263), 9. [in Russian].

U MDU projshla XVII Vseukrains'ka students'ka olimpiada z novohrets'koi movy ta literatury [The 17th All-Ukrainian Student Olympiad in Modern Greek Language and Literature was held at MSU]. (2019). *Ellyny Ukrayny*, 4 (262), 2. [in Ukrainian].

Federaciya grecheskikh obshchestv Ukrainy [The Federation of Greek Societies of Ukraine]. (2000). B.m., 92 p. [in Russian].

Khrisulakis, I. (2019). Pryvitannia Heneral'noho Sekretaria u spravakh hrekiv zarubizhzhia p. Ioannisa Khrisulakisa z nahody Vseukrains'koho Festyvaliu hrets'koi kul'tury «Meha Jorty», 14 veresnia 2019 r. [Congratulations of the Secretary General for Greeks Abroad Mr. Ioannis Khrisulakis on the occasion of the All-Ukrainian Festival of Greek Culture “Mega Yorta”, September 14, 2019]. *Ellyny Ukrayny*, 9 (267), 1. [in Ukrainian].

Yakubova, L. D. (2010). Natsional'ni menshyny Ukrainy [National minorities of Ukraine]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy*, (7). Kyiv: Naukova dumka, 331–334. [in Ukrainian].

Отримано: 22.11.2021

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

НАУКОВІ ПРАЦІ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Том 34

Рік заснування – 1995. У 1995-1996 рр. – Наукові праці історичного факультету.
У 1997-2003 рр. – Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: історичні науки.
У 2004-2007 рр. – Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: історичні науки.
У 2008 р. – Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету: історичні науки.
З 2009 р. – Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки.

Підписано до друку 29.12.2021 р. Гарнітура «Minion Pro».
Папір офсетний. Друк цифровий. Формат 60х84/16.
Умовн. друк. арк. 17,0. Обл.-вид. арк. 22,2.
Тираж 100. Зам. № 960.

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.
Свідцтво серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
у друкарні ТОВ «Друкарня "Рута"»,
свід. Серія ДК № 4060 від 29.04.2011 р.
Вул. Руслана Коношенка, 1, м. Кам'янець-Подільський, 32300.